

SKOGEN OCH SKOGSBRUKET I POESIN

Gunnar Lindén jk 91/95

Innan skogen fick något större ekonomiskt värde såg man den förmodligen inte heller i någon större omfattning som något vackert och romantiskt. Jorden brukades genom ängsbruk och det var också de viktiga ängarna och betena som man såg som det sköna i naturen. Följaktligen fick också skogen stå tillbaka för odlingsbygden i dikterna. De dikter som skrevs om skogen beskrev den ofta som något mörkt och ångestfyllt. Givetvis fick inte heller bruket av skogen någon större betydelse i dikten även om man kan antyda viss huggning i tex Carl Michael Bellmans Fjäriln vingad

*än från den graniten hamrar
än från yx i björk och tall.*

Under 1800-talet blev skogen mer värdefull samtidigt som jordbruket effektiviserades. Nu började man få upp ögonen för skogens skönhet och man skrev också mycket dikter om skogen. Under seklets första hälft hade skogsarbetet ännu inte fått så stor betydelse och de skogsarbetare man stöter på i dikterna är främst kolare. Ett exempel är Erik Gustaf Geijers dikt om Den lille kolargossen, som går genom den mörka skogen med mat till sin far, kolaren.

Under seklets andra hälft kommer avverkningarna igång på allvar. Det visar sig väl i Zacharias Topelius dikt Skogsskövlingen från 1874

*De plundra dig, mitt land! De sälja dig.
De slita av dig din varma vinterklädnad,
som drinkaren med sina fräcka händer säljer
sin moders tröja för ett uselt rus.
Väl var du arm i all din rikedom;
väl lät du dina sköna, stolta furor,
de dunkelgröna, jättestarka söner
av snöig nord, förmultna utan gagn
väl var en yxa förr i odlarns hand
ljusbringaren i öde nejders skugga,
banbrytaren för europeisk kultur,
luft, frihet, mänskorrätt och dagligt bröd;*

*men nutidens yxa går som dödens lie
fram över moar, dalar, fält och kullar
och mejar utan misskund barn med gubbe,
den branta åsens sommarglada yngling
med kärrets mossbelupne veteran.
Allt faller, allt förödes. Där hon framgår
där stupar grönskan, tystnar fågelsången,
där blottas för bebyggarns trötta öga
den vilda, döda, ofruktbara grunden
av urtids hällar, dem naturen länge
barmhärtigt dådde under skogens täcke
och ändlös, livlös, hopplös breder sig
i härjarns spår polcirkeln ödemark.*

Många hävdar ju att skogsbruket var bättre förr. Den här dikten tyder snarast på det motsatta även om nutida poeter skriver minst lika pessimistiska dikter om dagens skog. Intressant är att även Topelius i dikten antyder att det var bättre förr. Måhända hade han rätt.

I början av 1900-talet kom den skogliga diktningen igång på allvar. Nu började det också bli vanligare med dikter som beskrev skogen som en vacker del av naturen. Skogen behövde inte längre stå tillbaka för odlingslandskapet.

*Det skönaste landet är landet i norr
där åkern ger vika för skogen
där marken är stenig och karg och torr
ej rörd av spaden och plogen.
Där väldiga furor med mossig bark
mot himlen trotsande sträva
och högt över tigande ödemark
bland skyarna örnar sväva.*

Det här är en del av dikten Det skönaste landet, av Bertel Gripenberg.

Skogsarbetet blev också vanligare i poesin. Den som är mest känd för att skriva om de skogliga arbetarna är Dan Andersson. Han arbetade själv en period som kolare och kände därför väl till situationen för dåtidens skogsarbetare. Dikterna i Kolvaktarens visor, av vilka några också är tonsatta, är kända och omtyckta av många svenskar. Få har väl undgått Helgdagskväll i timmerkojan.

Att man just skrev om skogliga arbeten beror givetvis på att skogen var en så stor arbetsgivare, men även på att det fanns tillfällen för arbetarna själva att skriva. För en kolare blev det förstås mycket tid över medan milan brann. Huggare bodde ofta på platser långt ifrån hemmet och på kvällen blev det mycket tid över till att fundera och kanske skriva dikter. Ändå var det kanske inte i första hand skogsarbetarna själva som skrev dikterna. Man såg nog skogsarbetet som något ganska romantiskt. Det var ett tufft jobb för starka och uthålliga män. Hur det kunde vara att övernatta beskriver Helmer Grundström i Där skogvaktaren tog in, som är en av mina personliga favoritdikter.

*Lusen var svår.
Kylan svår.
Fällan gammal
och utan hår.*

*Vattnet var slut.
Veden slut.
Skulle han pissa
måste han ut.*

*Ohyran bet
grå och fet.
Natten räckte
i evighet.*

Den här romantiska synen på de skogliga arbetarna har levt kvar ända till våra dagar, och man kan se att huvudpersonerna är knutna till skogsnäringen även i senare klassiker som Flottarkärlek eller Docenternas Söders ros.

Skogen uppmuntrar tydligen till poesi. En ytterligare sak som visar detta är alla de sånger som skrivits och sjungs på skogis. Det finns väl knappast någon annan studentkår som har en så stark sångtradition som vi.

En av de bästa beskrivningarna av skogsarbetarliv, som jag har sett, har gjorts av Stefan Lundin. I hans diktsamling Bortu tömmerhåggaraug, som är skriven på jämska, beskriver han hur det var att arbeta i skogen på 50- och 60-talen. Han beskriver på ett roligt och mycket träffande sätt redskap, utrustning, miljöer och vardagshändelser. Det är lätt att känna igen sig i många dikter för den som själv har arbetat i skogen. Som exempel ges dikten *Vömmelsböxa - starsk man blaut*.

*Måran... på mä flanelkalsongen å vömmelsböxa.
Dä va fuhllt här'i tarskskrubben igår
se vömmelsböxa e branog däver.
Skispare e för smahlt, ett böxa söm ha tjala ihop
å beina haka i varann i varje steg.
Dä låt söm e kulsprut söm smatter
nörr vibuskan slår mot beina i utförsbackan.*

*Ett e tag tina opp här'i avarskinga
hä'mä Kalafon.*

*Hu vål blaut,
drar på se ännu meir snö
å vål ändå blautar å tynger.*

*En rektu'n tömmerhåggar
hadd både bähllte å hängsla,
å dä va söm e livförsekring,
för å ta se heim mä böxa öm kvälln.
Annars hadd nog böxa tege överhanna
å man hadd vörte kvar i skojen.*

*Dä va aldri nö sammarhåggging på'n dann tin,
å dä va nog för att vömmelsböxa skull hinne tarsk
te näste säsong.*

Man ser sällan några dikter om dagens skogsarbete. Kanske har inte poeterna insett det romantiska i att sitta i en skördare.

Källor

- Andersson Dan.(1991). Samlade dikter. Wahlström& Widstrand. Södertälje.
Barck P O, Zwegbergk Ola.(1945).Finlands natur i dikt och konst. Holger Schildts förlag.
Helsingfors.
Geijer Erik Gustaf.(1966) Skaldestycken. Bonniers. Stockholm.
Gunnarsson Allan.(1988) Träden och människan. Rabén&Sjögren. Kristianstad.
Hassler Göran.(1990) Bellman. Litteraturfrämjandet. Avesta.
Hassler Göran.(1993) Kosmisk hembygd. Litteraturfrämjandet. Avesta.
Hassler Göran.(1990) Ordens musik. Litteraturfrämjandet. Avesta.
Lundin Stefan. (1993) Bortu tömmerhåggaraug. Östersund.
Olsson Bernt, Algulin Ingemar.(1993) Litteraturens historia i Sverige. Norstedts. Gjövik/Oslo.